

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДОКАЗІВ У ПРОЦЕСІ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Світленія Недогібченко,

науковий співробітник відділу узагальнення експертної і судової практики НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

У статті розглянуто роль і значення доказів у процесі адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності. Наведено приклади судових рішень про порушення авторського права. Особливу увагу приділено допустимості доказів під час розгляду справи в суді.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, докази, об'єкти інтелектуальної власності

Основою економічного розвитку суспільства є інститут власності. Держава в особі правоохоронних органів захищає всі форми власності різними правовими засобами. Конституцією України, зокрема ст. 13 [1], передбачено, що держава забезпечує захист усіх суб'єктивних прав власності та господарювання, соціальну спрямованість економіки.

Право інтелектуальної власності — це право особи на результат творчої, інтелектуальної діяльності чи інший об'єкт права інтелектуальної власності. Одне з найбільш вдалих визначень творчої діяльності людини запропонував видатний вітчизняний цивіліст і, засновник наукових розробок права інтелектуальної власності в незалежній Україні О. А. Підпригора: «Творча діяльність, або просто творчість, — це цілеспрямована інтелектуальна діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю» [2].

Різні аспекти адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності в Україні певною чи іншою мірою висвітлювались у працях укра-

їнських і зарубіжних учених, як А. Гулеміна, Р. Гринюк, С. Гуцу, Є. Додіна, В. Ключкова, Г. Корчевний, Т. Костецької, І. Мартянова, І. Личенко, О. Остапенка, О. Романюк, О. Соколенко, О. Підпригора, О. Святоцький, М. Цимбалюк, А. Штефан, О. Штефан та ін. Однак динамічні зміни в сучасному соціально-економічному житті країни викликають необхідність детального правового регулювання питань захисту об'єктів інтелектуальної власності, зокрема в адміністративному порядку.

У цій статті розглядається питання саме захисту порушених прав автора шляхом притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності.

Склад адміністративного правопорушення — це передбачена нормами права сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких певне діяння можна кваліфікувати як адміністративне правопорушення.

Загалом види порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності можна поділити на два види: договірні та позадоговірні. Отже, суб'єктами правопорушення можуть бути фізичні та юридичні особи.

Адміністративні правопорушення, що розглядаються судами, щодо об'єкта права інтелектуальної власності, зазвичай, є позадоговірними.

Договірними порушеннями можна визначити, ті порушення, що безпосередньо порушують умови укладеного договору між сторонами:

- незазначення автора під час використання твору;
- порушення цілісності твору;
- несплата авторові й/або власникові майнових прав, винагороди та/чи роялті;
- передання третім особам об'єкта права інтелектуальної власності, якщо інше не встановлено договором;
- виготовлення копій твору, якщо інше не встановлено договором.

Цей перелік не є вичерпним.

Своєю чергою, недоговірними (позадоговірними) правопорушеннями (використання твору без належним чином оформленого дозволу) можна вважати:

- відтворення творів;
- публічне виконання й публічне сповіщення творів;
- публічну демонстрацію та публічний показ;
- будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;
- здавання в майновий найм і/чи комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі або у формі, яку зчитує комп'ютер.

Цей перелік також не є вичерпним.

Як показує аналіз судової практики, у разі договірних порушень суб'єктами, зазвичай, є юридичні особи, а в разі недоговірних — фізичні особи.

Стаття 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачає

порядок захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права й/або суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством [3].

Відповідно до ст. 51-2 КУпАП, яка міститься в главі 6 адміністративні правопорушення, що посягають на власність, передбачає відповідальність за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності:

- літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення;
- комп'ютерної програми, бази даних;
- наукового відкриття;
- винаходу, корисної моделі;
- промислового зразка;
- знака для товарів і послуг;
- топографії інтегральної мікросхеми;
- раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо;
- а також привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом [4].

Стаття 51-2 КУпАП є дуже об'ємною та всеохопною. Сьогодні в Україні, на жаль, адміністративно-правовий захист є найменш ефективним способом захисту права інтелектуальної власності. Це можна пояснити неналежним рівнем систематизації та упорядкованості КУпАП [4]. Проте захист об'єктів інтелектуальної власності заходами адміністративно-правового характеру має велике значення для встановлення та підтримання законності і правопорядку у цій сфері.

Однією з найбільш доступних у застосуванні форм захисту прав громадян, на думку О. Соколенко, є саме адміністративно-правова форма [5].

Як зазначає Р. Гринюк, у своїй статті, сутністю адміністративно-правового захисту є застосування заходів адміністративного примусу, спрямованих на відновлення, визнання прав та припи-

нення порушень прав громадян, ці заходи здійснюють органи публічної влади за заявами громадян або з ініціативи компетентних органів [6].

Якщо розглядати адміністративно-правовий захист прав на об'єкти права інтелектуальної власності в широкому сенсі, як один з напрямів захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності — це правозастосовна та правоохоронна владна діяльність публічної адміністрації щодо вирішення індивідуальних справ з метою припинення та відновлення порушень прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, відшкодування збитків потерпілим і притягнення винних до адміністративної відповідальності.

З метою однакового та правильного застосування законодавства у сфері захисту об'єктів права інтелектуальної власності судами, Верховним Судом України декілька років тому було проведено аналіз «Застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності» [7], який виявив низьку надоліків у судовій практиці.

Найбільшу увагу привертає до себе ст. 51-2 КУпАП, яка передбачає відповідальність за порушення прав одночасно на всі об'єкти права інтелектуальної власності, визначені у ст. 420 ЦК України [8]:

- об'єкти промислової власності;
- об'єкти авторського права;
- об'єкти суміжних прав;
- нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності.

На нашу думку, до ст. 51-2 КУпАП, пострібно внести зміни, що відповідають принципам, передбаченими Законом України «Про авторське право і суміжні права» [3].

Таку думку підтримують більшість сучасних дослідників й науковців, що підтверджуються і результатами аналізу судових справ.

Окрім вище зазначеного, варто звернути увагу на доказову базу, що міститься у матеріалах справ про адміні-

стративні правопорушення щодо об'єктів інтелектуальної власності.

Відповідно до даних Єдиного державного реєстру судових рішень України в період з 01.01.2015 р. до 30.11.2017 р. судами було ухвалено 106 постанов за ст. 51-2 КУпАП, з них на доопрацювання матеріалів повертали-ся 36 справ, а закрито у зв'язку з відсутністю складу правопорушення — 33. Статистичні дані представлені у діаграмі, де видно, що майже третина матеріалів про адміністративні правопорушення повертаються на до оформлення. Аналізуючи постанови суду про повернення матеріалів справи по правопорушення на до оформлення, можна дійти висновку, що в наданих матеріалах бракує доказів у справі для притягнення правопорушника до відповідальності.

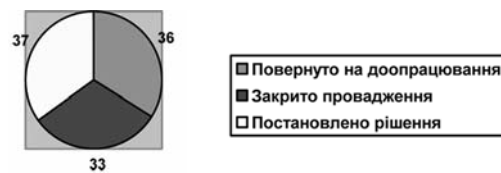

Рис. 1. Статистичні дані Єдиного державного реєстру судових рішень України

Наприклад, у постанові суду по справі № 640/6074/15-п зазначено, що відповідно до протоколу про адміністративне правопорушення у закладі «Піка» власник незаконно використовував об'єкти права інтелектуальної власності, а саме відтворення відеокліпів з домашнього телевізора, зображення телеканалу «М-1», без укладання відповідного договору з агенцією «Роялті» [9].

Суд, перевібивши надані матеріали, дійшов до висновку про необхідність повернення матеріалів справи для доопрацювання. Таке рішення вмотивовано тим, що у протоколі про адміні-

стративне правопорушення, склад якого передбачений ст. 51-2 КУпАП, обов'язково має бути зазначено, які саме дії правопорушника становлять незаконне використання, привласнення авторства чи інше незаконне порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності та статтю якого спеціального закону ними порушено.

Однак у протоколі не зазначено статтю спеціального закону, яку порушив власник закладу «Піка».

Оскільки обов'язковою ознакою правопорушення, передбаченого у ст. 51-2 КУпАП є наявність потерпілого, права якого порушені, то, крім названих вище даних, у протоколі також мають бути зазначені суб'єкт права інтелектуальної власності та повні дані щодо нього (прізвище, ім'я, по батькові, назва юридичної особи, адреса не тільки правопорушника, а й потерпілого, документ, який підтверджує право інтелектуальної власності).

У протоколі про адміністративне правопорушення, склад якого передбачений ст. 51-2 КУпАП, крім перелічених у ст. 256 КУпАП даних також обов'язково мають бути зазначені:

- об'єкт правопорушення (назва об'єкта права інтелектуальної власності);
- які дії є незаконними та яку статтю спеціального закону вони порушують;
- хто є суб'єктом права інтелектуальної власності, права якого порушені;
- які документи це підтверджують;
- які вимоги висуває суб'єкт права інтелектуальної власності щодо припинення правопорушення чи відшкодування завданих збитків;
- чи визнається суб'єкт права інтелектуальної власності потерпілим у результаті вчинення правопорушення;
- яким особам (суб'єктам підприємницької, господарської діяльності) передано право на використання (відтворення, розповсюдження тощо) об'єкта права інтелектуальної власності [4].

Крім того, одним з доказів, який повинен міститись у матеріалах справи, є довідка Департаменту інтелектуальної власності про наявність або відсутність зареєстрованого на території України суб'єкта права інтелектуальної власності щодо об'єкта, незаконні дії з яким стали предметом правопорушення.

Отже, до матеріалів справи обов'язково мають бути долучені пояснення потерпілого та допустимі докази стосовно того: сталося місце порушення його права інтелектуальної власності; у чому воно полягало; чи завдало таке порушення матеріальної шкоди та в якому розмірі.

Ці дані повинні міститись у протоколі про порушення права на об'єкти інтелектуальної власності, бо їх відсутність практично унеможливорює перевірку заперечень правопорушника про відсутність у його діях адміністративного правопорушення, внаслідок чого суди не мають можливості розглядати справи та закривають їх.

Про значення доказів у матеріалах про адміністративні правопорушення було зазначено в узагальненні Верховного Суду України «Застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності (статті 51-2, 164-9 КУпАП)» [10].

Яскравим прикладом значення доказів та їхнього впливу на рішення суду є справа № 711/4697/15-п [11].

Під час розгляду справи про адміністративне правопорушення судом було встановлено, що приватний підприємець, стосовно якого складено протокол про адміністративне правопорушення, перебував у магазині «Шкіряне взуття» та незаконно використовував об'єкт права інтелектуальної власності, а саме знаки товарних фірм «Найк», «Коламбіа» й «Адідас».

При розгляді справи приватний підприємець винним себе не визнав і пояснив, що здійснював торгівлю шкіряним взуттям, але при цьому не викори-

ЗАХИСТ ПРАВ

стовував незаконно об'єкт права інтелектуальної власності.

У матеріалах справи відсутні дані про те, що авторське право на знаки для товарів та послуг «Найк», «Коламбіа», «Адідас» зареєстровані в державному реєстрі, а також про порядок використання в Україні таких товарних знаків, яким особам передано право на використання об'єкта права інтелектуальної власності [11].

Оскільки обов'язковою ознакою цього правопорушення (ст. 51-2 КУпАП) є наявність потерпілого, права якого порушені, то у протоколі також мають бути зазначені суб'єкт права інтелектуальної власності та повні дані щодо нього (прізвище, ім'я, по батькові, назва юридичної особи, адреса не тільки правопорушника, а й потерпілого, документ, який підтверджує право інтелектуальної власності). Дані щодо суб'єкта права інтелектуальної власності встановлюються в порядку, визначеному законодавством, шляхом направлення відповідних запитів до органів, уповноважених вести облік таких прав, зокрема до Департаменту інтелектуальної власності.

Потрібно підкреслити, що, крім зазначеного вище, до справи про адміністративне правопорушення обов'язково мають бути долучені пояснення потерпілого стосовно того: чи мало місце порушення його прав інтелектуальної власності; якщо мало, то в чому воно полягало та чи завдано ним збитки (і розрахунки завданих збитків).

Також, окрім вищенаведених доказів, у матеріалах справи повинні міститися матеріали, що підтверджують вчинення незаконних дій (примірник контрафактної продукції, касовий чек, який свідчить про оплату за придбання, відтворення (на замовлення) підручника, аудіовізуального твору, фонограми, відеограми, комп'ютерної програми, бази даних тощо). У деяких випадках, наприклад для доведення незаконного використання об'єкта права інтелектуальної власності, необхідний ще й висновок експертизи.

Право інтелектуальної власності — суб'єктне право, а це означає, що завдання адміністративного розслідування у справах за ст. 51-2 КУпАП необхідно виконувати в повному обсязі та здійснювати всі заходи для встановлення суб'єкта права, повідомляти останнього про порушення його права й долучати відповідну інформацію до матеріалів справи.

Оскільки всі вищенаведені докази в матеріалах справи були відсутні, то суддя закрити провадження по справі.

З об'єктивної сторони правопорушення, передбачене ст. 51-2 КУпАП, можна охарактеризувати трьома видами діянь:

- незаконне використання об'єкта інтелектуальної власності;
- привласнення авторства;
- інше умисне порушення прав.

З огляду на проведений аналіз судової практики в Україні за ст. 51-2 КУпАП, винні притягувалися за незаконне використання знаків для товарів і послуг, неліцензійного програмного забезпечення для персональних комп'ютерів, незаконне відтворення аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, бази даних [4].

У всіх подібних випадках необхідно встановити суб'єкта, чиї саме права інтелектуальної власності були порушені, та наявність такого права, що має підтверджуватися відповідним документом.

Підсумовуючи наведене вище, можна дійти висновку, що важливу роль відіграє саме адміністративно-правовий захист об'єктів права інтелектуальної власності.

Проте є необхідність удосконалити порядок підготовки матеріалів про адміністративне правопорушення. Слід приділяти увагу допустимим письмовим доказам, залучати до матеріалів справи висновки спеціалістів і експертів з права інтелектуальної власності, документи, що підтверджують право власника на об'єкт інтелектуальної власності.

Також під час підготовки матеріалів про адміністративне правопорушення за ст. 51-2 КУпАП, необхідно пам'ятати, що такі правопорушення мають на меті лише прямий умисел і корисливі мотиви. Оскільки правопорушенням за ст. 51-2 КУпАП притаманні матеріальний склад, то обов'язковим є встановлення причинового зв'язку між діями та суспільно шкідливими наслідками, що настали.

Аналіз ст. 51-2 КУпАП дає підстави до висновою, що ця норма не є дієвою та потребує розробки нових складів правопорушень і санкцій до них.

Особливо це необхідно зробити в сучасних умовах зовнішньої політики, суспільно-економічного розвитку та курсу розвитку і співпраці України з країнами Європейського Союзу.

Зрозуміло, що процес адаптації та вдосконалення адміністративного законодавства України є доволі тривалим і складним, проте він є невід'ємною частиною на шляху нашої держави до Європейського Союзу. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.
Konstytutsiia Ukrainy, pryiniata Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy 28.06.1996 r. [in]: Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St.141.
2. Підопригора О. А., Підопригора О. О. Право інтелектуальної власності України: навч. посібник. К.: Юрінком-Інтер, 1998.
Pidopryhora O. A., Pidopryhora O. O. Pravo intelektualnoi vlasnosti Ukrainy: navch. posibnyk. K.: Yurinkom-Inter, 1998.
3. Про авторське право і суміжні права Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. Ст. 64.
URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/print1443097366893420.
Pro avtorske pravo i sumizhni prava Zakon Ukrainy [in]: Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 13. St. 64. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/print1443097366893420.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). 1984. Ст. 1122.
URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print.
Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [in]: Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainskoi RSR (VVR). 1984. St. 1122.
URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print
5. Соколенко О. Л. Захист прав громадян як основна функція правової держави // Часопис Київського ун-ту права. 2013. № 2. С. 120.
Sokolenko O. L. Zakhyst prav hromadian yak osnovna funktsiia pravovoi derzhavy // Chasopys Kyivskoho un-tu prava. 2013. № 2. S. 120.
6. Гринюк Р. Ф. Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація. К.: Ін Юре, 2004. С. 127.
Hryniuk R. F. Ideia pravovoi derzhavy: teoretyko-pravova model i praktychna realizatsiia. K.: In Yure, 2004. S. 127.
7. Застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

- URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/BFBD8AFB5E6BC531C2257B7C0042599B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/BFBD8AFB5E6BC531C2257B7C0042599B).
- Zastosuvannia sudamy zakonodavstva u spravakh pro administratyvni pravoporushennia u sferi intelektualnoi vlasnosti.* URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/BFBD8AFB5E6BC531C2257B7C0042599B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/BFBD8AFB5E6BC531C2257B7C0042599B).
8. *Цивільний кодекс України, прийнятий 16.01.2003 р. // Голос України. 2003. № 45–46, 47–48.*
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show//print?user=435-15>.
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy, pryiniaty 16.01.2003 r. // Holos Ukrainy. 2003. № 45–46, 47–48.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show//print?user=435-15>.
9. *Справа № 640/6074/15-п.* URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43452029>.
Sprava № 640/6074/15-p. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43452029>.
10. *Узагальненні Верховного Суду України Застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/na018700-06/print>.
- Uzahalnenni Verkhovnoho Sudu Ukrainy Zastosuvannia sudamy zakonodavstva u spravakh pro administratyvni pravoporushennia u sferi intelektualnoi vlasnosti.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/na018700-06/print>.
11. *Справа № 711/4697/15-п.* URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/45966856>.
Sprava № 711/4697/15-p. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/45966856>.

Надійшла до редакції 26.09.2017 р.

Недогібченко Є. Роль и значение доказательств в процессе административно-правовой защиты прав интеллектуальной собственности. В статье рассмотрена роль и значение доказательств в процессе административно-правовой защиты прав интеллектуальной собственности. Приведены примеры судебных решений о нарушении авторского права. Особое внимание уделено допустимости доказательств при рассмотрении дела в суде.

Ключевые слова: административная ответственность, доказательства, объекты интеллектуальной собственности

Nedohibchenko Ye. Role and importance of evidence in the process of administrative and legal protection of intellectual property rights. The article examines the role and importance of evidence in the process of administrative and legal protection of intellectual property rights. Examples of court decisions on copyright infringement are given. Particular attention is paid to the admissibility of evidence when considering cases in court.

The author describes the reasons for the closure of cases, the dispatch of cases for the completion of documents.

The role and importance of expert conclusions in the consideration of administrative offenses on objects of intellectual property rights are described.

Keywords: administrative responsibility, evidence, objects of intellectual property